

**GELUKKIG NOG ALTIJD
ONZE MAN IN TEHERAN**

Thomas Erdbrink

**GELUKKIG NOG ALTIJD
ONZE MAN IN TEHERAN**

2018 Prometheus Amsterdam

© 2018 Thomas Erdbrink
Omslagontwerp Suzan Beijer
Omslagbeeld gemaakt door cameraman Jackó van 't Hof/vPRO
Zetwerk Mat-Zet bv, Soest
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 3848 6

Woord vooraf

Soms houd ik een praatje voor een groep mensen over Iran. Een zaaltje. Het gaat bijna altijd over politiek. Mensen knikken, maken kritische opmerkingen en na afloop drinken we nog een drankje. De echte vragen komen meestal dan pas.

‘Hoe is het nu toch om in zo’n land te leven?’

‘Ga je gewoon naar de bakker?’

‘Hoor je de hele dag moskeeën?’

‘Hebben jullie ook verjaardagfeestjes?’

‘Hoe was het huwelijk van je schoonbroer?’

Al vroeg in mijn loopbaan kwam ik erachter dat wat journalisten denken dat mensen willen weten, over hoe het er qua politiek in een land aan toegaat, niet altijd is wat de lezers echt willen weten. Soms willen mensen gewoon weten hoe andere mensen leven.

Maar het leven, dat haalt het nieuws niet. Politiek haalt het nieuws. Dus bekijken we veel landen door een politieke bril.

Amerika = Trump. Rusland = Poetin. Italië = maffia. Groot-Britannie = Brexit. Frankrijk = iedere vier jaar weer een andere man. De politiek van deze landen bepaalt voor een groot deel hoe we over hun inwoners denken.

Geen enkele mediaorganisatie zal ooit schrijven: ‘Hank

Johnson reed gisteren weer gelukkig naar huis in zijn pick-uptruck'. Nee, dat wordt: 'Trump-stemmer heeft lak aan klimaatakkoord en geeft lekker nog eens gas'. Of: 'Oma neemt een tattoo van de Britse vlag voor 88ste verjaardag'. Dat wordt: 'Nationalistische grootmoeder steunt Brexit'.

Pas als het een politieke lading heeft, wordt het gewone een verhaal dat het nieuws haalt.

In Iran is dat niet anders. De Iraanse leiders met hun strikte leefregels en de islamitische revolutie die er bijna veertig jaar geleden plaatsvond, geven daar dan ook alle reden toe. Alle vrouwen moeten er verplicht een hoofddoek dragen. De grondwet is gebaseerd op de sharia, de islamitische wet, en iedere vrijdag gaan de tv-camera's aan en roepen boze mensen met vuisten in de lucht 'dood aan Amerika!'.

Natuurlijk, ik schrijf dagelijks in *The New York Times* over alles wat er gebeurt in dit land. Over antihoofddoekprotesten, decreten van de Opperste Leider, verhalen over sporters die niet tegen Israël mogen spelen.

Maar er zijn zo veel andere zaken die de krant of tv niet halen. Voor mij als journalist is het soms frustrerend dat sommige verhalen niet in de nieuwsformules pasten.

In 2015 maakten regisseur Roel van Broekhoven en ik de serie *Onze man in Teheran*. Daar probeerden we met het vastleggen van dagelijkse verhalen te laten zien dat er naast al het politieke geweld ook nog mensen leven in Iran. Het tweede seizoen, dat drie jaar later volgde, ging nog dieper in op de vraag waarom het land is zoals het is, en hoe de Iraniërs daarmee omgaan.

In deze tweede bundel volgen de korte verhalen dezelfde gedachte. Hoe leef je in Iran? Nou, soms verbazingwekkend

gewoon. Soms afschrikwekkend eng. Soms ben je verliefd en soms ben je boos.

Gelukkig dat ik er nog altijd ben? Dat laat ik aan jou over. Maar ik vertel nog altijd graag wat ik hier meemaak.

DEEL 1

**OVER DE HELE WERELD ZIJN
MENSEN HETZELFDE, ZE DOEN
ALLEEN ANDERS**

Ik wil de tijd laten verstrijken in plaats van bestrijden

In Nederland is tijd ons kostbaarste bezit. We nemen er kleine slokjes van alsof het een zoet elixer is dat slechts zeer spaarzaam kan worden genuttigd.

Zuinig moeten we zijn, het kan zo op zijn. Daarom drinken we 'even' koffie met iemand, gaan we 'snel' naar de supermarkt, en vinden we wachten 'zonde'. Iedere dag is zo ingedeeld, volgestouwd soms, opdat de tijd 'nuttig' kan worden besteed. Iedereen is het erover eens dat 'tijd verspillen' een van de ergste dingen is die je kan doen.

Dus ook als het pijpenstelen regent, stap je op de fiets. Anders kom je te laat. De winkels gaan dicht, de trein vertrekt of je hebt een afspraak. Te laat komen voor een afspraak is het allerergste. Dan heb je tijd van iemand anders verbruikt.

Als westerling woonachtig in een anders ontwikkeld land, had ik lang de arrogantie om te denken dat onze opvatting van tijd de allerbeste is. Hoeveel kun je immers niet doen in een dag als je efficiënt met tijd omgaat? In een notendop betekent méér doen, méér productie en méér ervaringen. Tijd is geld, zeg maar.

In Iran werkt de tijd heel anders. Daar is de tijd een oceaan waarop je met een roeibootje naar de overkant probeert te

komen, maar nooit raakt uitgeroeid. In Iran is de tijd er om te beleven, niet om altijd nuttig te zijn. Misschien om dat idee te ondersteunen is de manier waarop tijd er wordt gekwalificeerd zo verwarrend mogelijk gemaakt. Jaren, maanden, dagen; alles is anders.

We leven nu in Iran in het jaar 1397, want zo lang is het alweer sinds de profeet is geboren. De maanden zijn verdeeld naar de zonnecalender waar de Iraniërs zich aan houden. Die begint op 21 maart, op de eerste dag van de lente en gaat door met maanden die *bahman*, *khordad* en *mehr* heten en die compleet anders lopen dan januari, juni en oktober. Het weekend, om het nog ingewikkelder te maken, is op vrijdag. Zaterdag is dus 'onze' maandag, het begin van de week. Op onze dinsdag al hakken we hier de week doormidden. Op donderdag is het dus vrijmithee, daarna weekend.

Overigens hebben de dagen in Iran geen aparte namen, maar begint alles met de eerste dag van de week: zaterdag. Zondag heet dus, vertaald, 1 zaterdag. Maandag: 2 zaterdag, enzovoort. Alleen vrijdag, de officiële vrije dag, heeft zijn eigen naam: *jome*.

Jarenlang heb ik er alles aan gedaan om het er bij mij ingestampte Nederlandse systeem van tijdmanagement vol te houden in deze chaos. Het was alsof ik een vierkantje in een driehoekje probeerde te duwen. Als al mijn Iraanse vrienden gezellig aan het zwembad lagen en belden met de vraag of ik ook kwam, verkocht ik ze nee. Want aan het zwembad hangen, dat is tijdverspilling. In de file werd ik boos. Zonde van de tijd! Als de lunch op vrijdag wat uitliep, raakte ik in paniek. Ik kan toch niet de hele middag niks doen?

Leven in een andere cultuur verandert een mens. Buiten onze comfortzone merk je pas dat we thuis verstrikt zijn geraakt in het plakkerige spinnenweb van onze tijdbeleving.

Onlangs was ik 36 uur in Nederland. Tussen het rennen door dronk ik een kopje koffie in een café. Naast me zaten twee mannen die een mix van Arabisch en Nederlands spraken. De een, die politieagent in Amsterdam bleek te zijn, was net op vakantie in Marokko geweest. 'Iedereen heeft daar tijd voor elkaar, zo gezellig,' zei hij. 'Ik zie mijn ooms in Marokko vaker dan ik mijn zussen hier in Nederland zie. Tijd heeft ons in bezit genomen hier.'

Precies. In Nederland ren je de hele dag achter de klok aan. Kleine wedstrijdjes om de volgende stempelpost te halen, met zes uur als finish. Dan is de race opeens voorbij, gaan we naar huis en de rest van de avond voor de tv zitten. Dat is het bijzondere. 's Avonds mag je wel tijd verspillen. Dat is namelijk je 'eigen tijd', en die gebruiken we vaak om bij te komen van al dat rennen van de rest van de dag.

Natuurlijk is het beter om de tijd goed te besteden, maar waar ik eerst neerkeek op lanterfanters, benijd ik ze nu. Ik wil ook zorgelozer zijn, minder op de klok kijken, de tijd laten verstrijken in plaats van bestrijden.

'Blijf niet in de gevangenis als de deur wijd open staat,' zegt de dertiende-eeuwse Iraanse dichter Mowlana, die we in het Westen beter kennen als Rumi. Zoals zovelen heb ik me gevangen laten nemen door de tijd. Nu wil ik veranderen.

Gisteren, op '3 zaterdag', dinsdag, ben ik begonnen. Uitslapen, bij mijn schoonouders lunchen, wat met de straatkatten spelen. Verder niks gedaan! Maar ja, vandaag had ik dubbel zoveel mails in mijn inbox, en 13 gemiste gesprekken. De tijd geeft niet makkelijk op.

Soms houdt een man zo veel van iets, dat hij blind wordt

Ooit, toen mijn schoonvader nog succesvol papier importeerde, kocht hij een huis in een Teheraanse villawijk. Met een zwembad. Mijn schoonmoeder, altijd al de verstandigste in de familie, had hem daartoe gedwongen. ‘Mijn beste beslissing ooit,’ zegt ze vaak, terwijl ze in de pannen staat te roeren. Mijn schoonvader zit dan meestal zwijgend naar zijn smartphone te staren. Tegenspraak is nutteloos, weet hij. Mijn schoonmoeder heeft een geheugen als een olifant. Zo is ze niet vergeten dat hij de rest van zijn geld in een partij rubberen handschoenen had gestoken, die twee jaar lang in de kelder hebben gelegen want vol gaten bleken te zitten. Of dat hij ooit een partij zwavel had gekocht en weigerde smeergeld aan een douanebeambte te betalen. Later werd hij door de brandweer gebeld, zijn zwavel was onder mysterieuze omstandigheden in rook opgegaan.

Irans casino-economie kent geen hypotheeken, dus kocht hij het huis in één keer. Maar goed ook, want op een dag was het afgelopen voor de Iraanse vrijbuiters in zaken, en namen politici en hun families de boel over. Het huis van mijn schoonouders bleef hun huis, zonder schuldeisers. Met mijn schoonvaders zaken is veel misgegaan, maar de investering in een schuldenvrije woning was de beste deal ooit.

In de tuin achter het huis ligt het zwembad. Het is diep

genoeg om erin te springen en lang genoeg om een bescheiden baantje te trekken. Alle burens, behalve die aan de rechterkant, hebben een zwembad. De eerste keer dat ik het zag, was het als een oase in een droge woestijn. Ik had weken door Teheran gesjokt. Een beginnend journalist in een land waar alles vreemd was. Vrouwen zaten verscholen onder verplichte hoofddoeken; wekenlang had ik geen vrouwenharen gezien. Alles was heet en droog, want Teheran heeft geen rivier. In Nederland kende ik alleen zwembad De Vliet in Leiden, en niemand met een eigen zwembad.

Mijn eerste ervaring met het zwembad leek een soort tienerdroom. Spiegelend water reflecteerde het licht. Opblaasbeesten en ligbedden dobberden rond. Langs de rand van het zwembad lagen Newsha's zussen, nichtjes en de buurmeisjes loom bruin te worden in de middagzon. 'Hoi Thomas,' riepen ze zwoel in koor. Ik viel nog net niet flauw.

Mijn schoonvader is dol op zijn zwembad. Eén duik, en hij vergeet al zijn zorgen. Rond middernacht, in de heetste Teheraanse zomernachten, is hij vaak als een snuivende walrus baantjes aan het trekken.

De afgelopen jaren raakte het zwembad in verval. Achterstallig onderhoud. Ieder jaar weer, als de zomer al in volle gang was, begon mijn schoonvader het fanatiek blauw te verven. De goedkoopste verf, hij zwetend in de zon. Het water kwam uit de waterput en de pomp, zeer geschikt voor een museum, werd met olie gesmeerd. 'Zo gaat het best nog een jaartje,' zei hij dan. 'Waarom geld uitgeven als iets goed is?'

Een maand later was het water melkwit en durfde niemand nog het zwembad in. De verf begon af te bladderen, in het water dreeven haren van de goedkope kwast en de pomp

stond wel te draaien, maar filterde niet meer. ‘Niks mis mee,’ riep Newsha’s vader dan, om vervolgens de witte smurrie in te duiken. Even roken we dan de vieze chloor die hij erin had gegooid, maar al gauw kwam hij weer boven drijven. Maar niemand anders die nog langs de rand van het zwembad ging liggen.

Soms houdt een man zo veel van iets, dat hij blind wordt. Voor mijn schoonvader was het zwembad eeuwig mooi.

Newsha, haar broer en haar zussen besloten dat het mijn taak was hun vader ervan te overtuigen dat het zwembad gerepareerd moest worden.

We hadden een gesprek van man tot man.

‘We moeten betere verf kopen,’ zei ik. ‘En het laten schilderen. Een nieuwe pomp is ook nodig. Er moet een tank komen met water uit een speciale bron.’

Mijn schoonvader knikte instemmend. ‘Dat gaan we doen,’ besloot hij.

De volgende dag kreeg ik een telefoontje van mijn schoonmoeder: ‘Hij staat weer zelf met goedkope verf te schilderen.’

Wel ging hij eropuit om een pomp te kopen, maar hij kwam thuis met het verhaal dat met onderdelen uit de Verenigde Staten de huidige pomp kon worden gerepareerd. De schilder die mijn zwager en ik bestelden, stuurde hij weg. Toen mijn schoonvader op een dag weg was, kwam de schilder alsnog. Bij thuiskomst begon mijn schoonvader direct het zwembad met de tuinslang toch weer met brak water te vullen. Pas toen mijn schoonmoeder ingreep, gaf hij zijn verzet op. Alles werd vervangen. Het water is nu zo helder dat we een onlangs verloren ring vanaf de kant op de bodem zagen liggen. Na een maand was het dure chloor op. ‘Niet

dat ouwe spul erin gooien hè,' zei ik nog. Nee, dat zou hij niet doen. De volgende dag dreven er witte vlokken in het water.

'Ik had nog een oud pak chloor,' zei mijn schoonvader. 'Dat kunnen we toch niet zomaar weggoien?!'

Nederland is een stuk dichterbij dan vroeger

Soms zit je tijden op dezelfde plek, om dan opeens op reis te gaan. Of het nu naar het planetarium in Franeker is, een weekendje naar Bastogne in de Ardennen of op wereldreis, verandering brengt nieuwe inzichten en nieuwe energie.

In 2017 kroop ik met mijn Amerikaanse collega's de graf-tombe van Toetanchamon in. Ingeklemd tussen een groep Chinese toeristen kwamen mijn collega uit Irak en ik er vrij snel achter dat we claustrofobisch zijn. Zwetend kropen we naar buiten, waar het moderne Caïro voor ons lag. We kochten een blikje cola. Hij, een leeftijdgenoot uit het Midwesten van de vs, werkzaam in Bagdad, en ik, geboren in Leiderdorp en met Teheran als standplaats.

De wereld is klein, zeiden we tegen elkaar. Vervolgens namen we foto's zittend op een kameel.

Sinds ik in 2002 in Iran ben gaan wonen, is de wereld veel kleiner geworden. Toen ik uit Nederland vertrok, was internet nog een piepende en krakende telefoonlijn. Telefoneren naar het buitenland kostte al snel 2,50 euro per minuut. De KLM vroeg 1000 euro voor een vlucht van vijf uur.

Hoe verder, hoe moeilijker, dat was een zekerheid van het leven. Ik was geëmigreerd, ver weg. 'Thuis' werd een abstract begrip, nieuws kwam soms een paar dagen later.

Toen Pim Fortuyn werd neergeschoten, zat ik in Noord-Irak. Het kostte mijn moeder een halve dag om mij op mijn satelliettelefoon te pakken te krijgen en het nieuws te vertellen.

Tegenwoordig sta ik in Teheran op met de Nederlandse kranten op mijn smartphone. Kijk het laatste *nos Journaal* op mijn laptop en nog voor de koffie bel ik voor de derde keer met mijn moeder, gratis, via WhatsApp. Ze heeft dan al met haar nerveuze Spaanse ex-straathond gewandeld, thee gedronken bij de buurvrouw en ze vertelt me de nieuwtjes over de slager die ook ouder is geworden, hoewel ze zich nog kan herinneren dat hij 17 was toen hij voor het eerst, met vlassnor, een koe stond uit te benen. Nederland is een stuk dichterbij dan vroeger. Letterlijk. Wanneer ik dit soort dingen mis in Teheran, pak ik het vliegtuig, kost 180 euro.

Afstand speelt door de technologie een steeds kleinere rol in ons leven, maar psychologisch blijft hij bestaan. Meer dan vijftien jaar schrijf ik over een ver en moeilijk land. Een land dat bekend is om zijn islamitische leiders, waar een recordaantal executies plaatsvindt en vrouwen volgens de wet minder rechten hebben dan mannen. Ik schrijf er vaak over, vroeger in *de Volkskrant* en *NRC*, tegenwoordig in *The New York Times*.

Voor mij zijn dat de makkelijkste artikelen. Waarom? Omdat ze passen in het plaatje dat lezers van het land hebben. Ik hoef geen moeite te doen, ik schrijf wat iedereen toch al denkt. Het is ook makkelijk omdat de Iraanse leiders het juist prettig vinden als je beschrijft hoe ideologisch en hard ze wel niet zijn.

Maar net zoals Nederland niet alleen voetbal, wiet en de Wallen is, zijn andere landen en volkeren altijd ook meer